

DI SAIT VO LUSÉRN

APPUNTAMENTO DELLA MINORANZA CIMBRA DI LUSERNA

Finalista al “Premio Itas del libro di Montagna”, si merita la segnalazione per la sezione Opera narrativa “Di roccia, di neve, di piombo” di Andrea Nicolussi Golo (Priuli & Verlucca)

Vor zen djar habar ágeheft zo le-
sa bazda schraibet dar Andrea
Golo attn “Dar Földjo” von Kamou
vo Lusérn. Khurtze stórdjela bod-
da però hám gevállt alln, in djungen
un in altn, sin zo riva in di hent von
Mario Rigoni Stern boden hatt ge-
schribet a schümmana lettar zo lega
darzuar in libar “Guardiano di stelle e
di vacche”, boda, spetar, iz khent
ausedrukht pittar “Biblioteca dell’imma-
gine”, nicht mindar baz di editrische
von Mauro Corona.
Hérta pitt seándre, vor a par djar,
hattar ausedrukht di stórdja “Diritto
di memoria” un pinn sell hattarse ge-
machtet khennen no mearar von láüt
boda schraim un boda lesan.
Di lestin mánat von djar pasárt, pitt
“Di roccia di neve di piombo”, soim le-
st libar ausedrukht pitt “Priuli & Ver-
lucca”, izzar inngeteret in di bèlt von
“djiústn schraibar”. Vo imen hámsa
geschribet bobráll, aftn djornál “l’Adi-
ge” un aftn “Trentino”, aftn “La Stampa”
un aftn “Repubblica”. Da rüavanen zo
reda in di bichtegarstn boténg boda
vorkhoavan libadar, nêtt lai ka Tria
ma in gântz Obar Beleschlánt, ena zo
reda von bibliotéke un von schualn.
Da izzar guat zo halta stille zo lüsanen,
saiz studénnt von sintza, achtza djar,
azpe khindar von schualn elementári,
vor gántze urn.
Sichar dar Andrea, bizen ánka hám
sa darkhennt bichtege gebinn vor
soine libadar, izzen nêtt impitet zo ri-
va in di lestin vüivne atz gebinn “Pre-
mio ITAS del Libro di Montagna
2017”. Sa ditza iz eppaz vil, vor an
schraibar, ma an lestin izzar khent se-
nalárt von praiz, lai ná in libar boda

hatt gebünnt, “Le otto montagne” Einaudi, von groaz schraibar Paolo Cognigni. Beh, rivan lai ná alz zboate in
an schraibar boda khint úbarsetzt in
mearar alz viartzekh zungen, iz
eppaz bichte genümma.
Lai zo gedénkha bazzez iz dar “Pre-
mio Itas del Libro di Montagna”, khó-
baraz ke háur soinda gest 122 libadar,
zuargerift vo 70 “Case editrici”.
Kesà azza alle atz Lusérn bizzan zo
haba a mentchs asó gekhennt un,
úbarhaupt, gelest, biar bartnen
vorsan zo kheara bidar da in lânt zo
reda von libar, vor di sêllnen boda
nêtt hám gemak khemmen in di-
tzémbré pasárt zo lüsanen,
ombrómm bar soim sichar ke bar
bartn hóarn ren no vil vo imen.

Ang

Istituto Cimbro
Kulturinstitut Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.lusern.it

Sidar di djardar '30 atz Lusérn venntmase hérta auz pan langes zo setza náüge vaüchtn

SETZAN NAÜGE VAÜCHTN, SETZAN NAÜGEZ LEM

Ogni primavera, nel mese di maggio,
la popolazione di Luserna è solita
festeggiare “La festa degli alberi”,
tipica tradizione portata avanti dai
bambini del paese che piantano, insieme
al Corpo Forestale, degli alberi come segno
di ringraziamento per la prosperità della
natura. Anche quest'anno il servizio edu-

cativo 0-6 anni “Khlummane Lustege
Tritt” ha organizzato per il 23 maggio
una bella giornata dedicata alla natura
in località Malga Campo.

Azpe alle di djar, háur o, izta gerift
madjo, un in kompanjia pinn gesinga
von kuko, hefpar á zo pensára auzo-

richta di “Festa degli alberi”. Atz 23
von madjo paiparaz alle in platz zo
giana in kompanjia pinn khindar vo-
dar schual “Khlummane Lustege
Tritt” au affon Kámp zo setza di vaü-
chta, zo vaira un dena z'ézza an
guatn vormaz ka dar Silva un kan Gi-
gi. Zo bizza mearar un inntschraibase

vor in vormaz matma rüavan á odor
pasárn in biblioték.
Ma vo bo khintar auz disar vaira?
Zoa zo bizza mearar habar gevorst
ummar pa lânt un dena saibar gánt
ka dar Adelia Baiz, únsar “maistra
Adelia” boda, vor 16 djar hatt gelirnt
in di schual vo Lusérn un dena hatt
vürgetrak alle di traditzióngen
Gianante vürnsen pinn djardar, di
von lânt pittar Pro Loco.
Di Adelia hatt kontárt ke di
“Festa degli alberi” hatt nêtt an
nám azpe biar umbrómm khámam
un z'iz a vaira augericht von fascismo
in di djardar '30 in kompanjia pinn
fo-restél un pinn vuaz au pa bege von
Kámp un ná izta aministrazzióngen
von alln in karétt augevazzt pitt alln
in sakamóundar.
An earstn iz nêtt gest dar vaira
von balt, ma ánzi, alle di khindar
hám gesetzt an puam, quaze héra-
ta von troumen odor khlummane
öpfln. ‘z djar 2014 disar vaira iz khent
gemacht lai a parana bóttá; est in
dise lestin drai djar di maistre von
náüge servitzió vor di khindar vo
biane mánar afti séks djar, hám
bidar augerichtet disa traditzióngen
bèkslante héra plat: a bóttá au
affon Kámp, a bóttá in Milegruam
un vert inn in di Frétlla. Háur,
azpe bar hám geschribet an earstn,
paiparaz alle an erta 23 von
madjo!

nól, au pa Ekk. Dena in di djardar
'50 hattma ágeheft zo machase inn
in balt un zo setza nidar ploaze vaüchtn,
asó di khindar vodar schual, pinn
maistre, pinn saltáro un pittar djunta
von Kamou soim gánt, vor draizekh
djar, héra affon Kámp un sém
soinsa gestánt in gántz tage.
püam in lânt soim khent gehakht
zoa zo macha au ándre háisar odor
peng in probléma von khatzan.
Dise djar o, defátti, soinda gest vil
khatzan in lânt un, pitt dise
püam námp in haus vil vo
dise vichar soim augekrabl
un in di vestadarn fin inn in
di gánt un sém hámsa buschi-
st. Vor ditza o, vil láüt hám
gehakht di altn püam námp
in háisar. In di djardar '80
ánvétze, di “Festa degli alberi”
iz khent offegétant alln in
lusérnar: alle di láüt soim gánt
zo vaira au pa bege von Kámp
un ná izta aministrazzióngen
von alln in karétt augevazzt
pitt alln in sakamóundar.
An earstn iz nêtt gest dar
vaira von balt, ma ánzi, alle
di khindar hám gesetzt an puam,
quaze hérta ta von troumen
odor khlummane öpfln. ‘z djar
2014 disar vaira iz khent gemacht
lai a parana bóttá; est in dise
lestin drai djar di maistre von
náüge servitzió vor di khindar
vo biane mánar afti séks djar,
hám bidar augerichtet disa
traditzióngen bèkslante héra
plat: a bóttá au affon Kámp,
a bóttá in Milegruam un vert
inn in di Frétlla. Háur, azpe
bar hám geschribet an earstn,
paiparaz alle an erta 23 von
madjo!

Foto scattata davanti al Comune di Luserna, Festa degli alberi 1936

Daniel von Poléž

In dise tang ka Ljetzan hattma bidar gemacht in kholl

DAR KHOLL, AZPE IN AR BÒTTA

Rassino, carpino, faggio, nocciolo e
betulle, tagliati ed accatastati ad
arte, sono gli ingredienti di un rituale
millenario tipico della Montagna alta
del carbon, come veniva chiamato una
volta l’Altopiano della Lessinia: la
Kholgruabe – la Carbonara – era il proce-
dimento con cui i vecchi Cimbri venovesi
producevano il carbone che poi rivendeva-
no nelle città delle valli venete fin dal Me-
dieo. Un camino di terra da riempire
con braci e pezzetti di legno verde, una
combustione lenta sorvegliata dai carbo-
nai giorno e notte, perché tutto si svolgesse
secondo le ligie regole del carbone,
erano un vero e proprio rituale dell’antico
oro cimbro.

rivan di earstn láüt, un furse iz o gest
da earst arabat boda iz gánt vorlört
vó héra. ‘Z iz romái darkhennt, ná alln
in studie boda soim khentt gemacht
vo dar Soprintendenza ai Beni
Archeologici vo dar Provintz vo Tria
un von Dipartimento vo Scienze
dell’Antichità vo dar Università vo
Padova, ke sa tausankhonzbo-
hundart djar vor Gottarhear afti ho-
achebene soinda gest ploas óvan boda
soim khentt gemacht un genúzt
auzzoschmélta in khupfar von
khnottn. A par tausankhar djar spetar
afti únsarn pèrng hattma bidar áge-
heft z’sega tempfan da un daná,
nemár vor di forne von khupfar ma
vor in kholl. Únsarne beldar vo puach,
esch un hámpuch hám gètt daz
djúst holtz boma hatt gehatt mángl
zo macha in kholl, daz sbartz gólt bo-

da in tal un fin in di statt hámsa ge-
nützt azpe in tà vo háüt in petróldjo.
Ma própjo pinn petróldjo spetar dar
kholl hatt vorlört vért, un di
khollgruam soim gánt laise laise spa-
rante, un pitt disan ‘z gebizza von
láüt afti téknie un afti matardjél
boda soim khentt genúzt auzomachase.
In tà vo háüt di láüt boda khánen
aumachan a kholgruabe, zeltmase
aftnar hánt alumma un vor ditza mo-
chpar nêtt lazzan vorliarn baz sa
bizzan un allz bazazz mang lirnen.
Ummadar vo disan iz dar Nello Bo-
schi vo Ljetzan, in Lessinia, bodar
aumacht alle djar pittar hilfje vo soim
sunn Giorgio, a kholgruabe azpe ma
hatt usítar túan bobráll afti zimbar
pèrng. Vor a par djar, di zboa mánnen
soim zuarkhent atz Lusérn o, zo ma-
cha a kholgruabe in spórtplatz

námp dar Kirch. Ploaze láüt soim gest
zuargerift z’ sega, furse vor da earst
bóttá o, da schümna un bichtege tra-
ditióngen von zimbarn boda nêtt
schóllat gian vorlört.

AVT